

WHISTLEBLOWING - Denúncia d'irregularitats

Aquest terme anglosaxó literalment intraduïble significa: "tocar el xiulet", "xiular falta" o "donar l'alarma". «Whistleblowing» és el que feien els policies anglesos quan tocaven el xiulet mentre perseguien un malfactor al carrer. Per extensió, el terme fa referència a tots els modes d'actuació emprats per part dels empleats d'una empresa quan volen donar a conèixer per raons ètiques o de protecció de la societat i del medi natural les pràctiques delictives dins de la seva empresa.

El «whistleblowing» és una eina de transparència que comprèn la denúncia de les males pràctiques en la gestió empresarial:

- 1.- per violació de les lleis i reglaments
- 2.- per una amenaça directa a l'interès general, tal com el frau, la corrupció o una amenaça per a la salut
- 3.- per una manca de consideració seguretat de les persones

Fer «whistleblowing» constitueix com una mena de línia directa de denúncia de males pràctiques (suborns, aprofitaments irregulars, malversació, blanqueig de capitals, etc.). És una eina que s'ha d'usar quan es violen drets de tercers, se'ls causen danys innecessaris, o quan internament es va contra els objectius de l'organització.

El "denunciador" és un empleat o ex empleat d'una empresa o agència de govern que fa arribar informes que ell considera raonables i evidents sobre la mala gestió (o sobre acords il·legals, perills per a la salut, etc.) a una autoritat que en principi podria aturar aquest mal comportament (i en cas extrem, suposant que no sigui escoltat, fa arribar informació sensible a la societat i a la premsa). Idealment caldria actuar de bona fe, val a dir sense malícia (és a dir no fer-ho per venjança) i en interès públic.

Als EUA, per facilitar la denúncia i tractar d'evitar escàndols empresarials com Enron, la llei Sarbanes Oxley sobre la transparència financera (2002) recomana l'aplicació de procediments d'alerta interna i garanteixen el dret dels denunciadors a la preservació de la intimitat i al secret. Algunes multinacionals han creat línies telefòniques directes que ofereixen l'oportunitat de denunciar la corrupció i la malversació de fons, a l'empara de l'anonimat. Gran Bretanya és l'únic país europeu que per ara (2009) ha promulgat lleis per protegir els autors de la denúncia d'irregularitats.

És dissortadament força habitual que les organitzacions responguin de manera agressiva als «whistleblowers», considerant-los traïdors a l'empresa, però en realitat aquesta mena de pràctiques permeten identificar deficiències en l'organització, manca de canals de comunicació, insuficiències en la gestió, etc.

Qui actua com a «whistleblower», no és un "delator", sinó que fa una denúncia cívica o una expressió de dissidència perquè dona a conèixer al públic qüestions d'interès públic. En definitiva, actua com els ulls i la boca de la comunitat davant la corrupció. Gràcies a ells es poden prevenir amenaces a la salut pública, al medi ambient, a la bona gestió empresarial, etc. Igual com a la 2ª Guerra Mundial no era el mateix *xivatar* gitanos, jueus o homosexuals que denunciar la injustícia de la seva situació, fer de «whistleblower» implica un servei a la comunitat. Normalment no es tracta de denunciar els 'pringats' que són l'última baula de la cadena, sinó els caps que afavoreixen (o promocionen) la corrupció o el maltractament.

A Espanya aquesta pràctica encara és quasi desconeguda - i dissortadament acostuma a acabar amb el denunciador a l'atur (però més val acabar a l'atur que

empresonat per complicitat!). Participar en un acte de «whistleblowing» sovint comporta veure's forçat a reconstruir la pròpia vida en una altra empresa, o en un altre sector. Tot i que de vegades es poden aconseguir indemnitzacions importants, alguns denunciants no poden pagar advocats amb experiència en aquesta àrea especial de la llei, i sovint estan aclaparats per la crisi personal a què han de fer front després de perdre els seus llocs de treball. Per això mateix té un alt contingut polític com a acte de resistència política en el lloc de treball.

Segons una consulta a l'Agència de Protecció de Dades realitzada pel bufet Uría-Menéndez (juny de 2007), el sistema de denúncies espanyol s'ha de limitar a fets i actuacions que tinguin una efectiva implicació en la relació laboral. No són denunciabls, doncs, per exemple, relacions amoroses consentides entre membres de l'empresa, ni altres referències susceptibles de ser considerades pròpies de la vida privada. Cal, a més, concretar quines accions han de ser objecte de denúncia i especificar les normes, tant les internes de l'empresa, com les externes (lleis, normatives, codis ètics), a què la denúncia es refereix. Segons l'Agència de Protecció de Dades no es pot acceptar una denúncia anònima i el denunciat no ha de poder conèixer les dades del denunciant.

Tota persona denunciada per un «whistleblower», té dret a ser informada

- (i) del registre de les dades relatives a la persona
- (ii) de l'entitat responsable del programa de denuncia de irregularitats
- (iii) de dels fets dels quals se l'acusa
- (iv) dels departaments o serveis que poden rebre l'informe sobre la seva actuació dins la seva empresa o del grup d'empreses pel qual treballa i
- (v) de com exercir els seus drets d'accés i de rectificació de la informació.

En el termini màxim de dos mesos des del tancament de la investigació interna dels hauran de ser eliminades totes les dades recollides que no tinguin caràcter delictiu.

A Internet existeix *Wikileaks* és una pàgina que publica anònimament de les informacions sensibles sobre males pràctiques governamentals, empresarials, o de grups religiosos i que tracta de preservar l'anonimat dels seus col·laboradors. *Wikileaks* s'executa en el programari MediaWiki modificat.

Exemples de «whistleblowers»:

Mordechai Vanunu, un especialista israelià en energia nuclear va informar els mitjans de comunicació occidentals el 1988 de la possessió per l'Estat d'Israel d'una planta d'energia nuclear militar. El Mossad, servei secret israelià, va saber que Vanunu s'havia traslladat des de Gran Bretanya a Itàlia i va usar una espia de 26 anys per la seduir-lo i segrestar-lo. Fou traslladat il·legalment d'Itàlia a Israel i un tribunal el va condemnar a presó durant 18 anys per traïció i revelació de secrets d'Estat. Actualment encara no se li permet sortir d'Israel i és un símbol de la lluita pacifista mundial.

W. Mark Felt (àlies *Gorja Profunda*), un informant (secret fins al 2005) que el 1972 va donar informació als periodistes Carl Bernstein i Bob Woodward sobre la participació del president nord-americà Richard Nixon en l'escàndol d'espionatge de l'hotel Watergate. Posteriorment, l'assumpte va donar lloc a la renúncia del president, una pena de presó per al Cap d'Estat Major de la Casa Blanca, H. R. Haldeman i John Ehrlichmann, conseller presidencial.

Jeffrey Wigand, un quadre professional de la indústria del tabac, que va revelar a l'opinió pública que aquesta indústria coneixia des de finals dels anys 1940 la naturalesa addictiva i cancerígena de les cigarretes. La seva lluita va ser portada al cinema per Michael Mann amb el títol de «The Insider» (1999).

Sherron Watkins, vicepresidenta d'Enron que va donar a conèixer la situació de fallida de la seva companyia per mala gestió, **Cynthia Cooper** auditora que va fer públic el frau de 3.8 milers de milions de dòlars comès per la diecció de WorldCom (en aquell moment el frau més important en una empresa dels Estats Units) i **Coleen Rowley**, de l'FBI que va fer públic la mala coordinació d'aquest servei policíac com a conseqüència del qual no es va poder arrestar preventivament un dels cervells de l'11-S, foren nomenades personalitats de l'any 2002 per la revista Time.